

ZAMONAVIY BOSHQARUVDA RAHBAR SHAXSINING IJTIMOIIY-ETNIK PSIXOLOGIK OMILLARI

Narxodjayeva Shahnoza Sharipovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Psixologiya mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy rahbarlik faoliyatining psixologik asoslari ijtimoiy va etnik omillar nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Globallashuv va madaniyatlararo integratsiya sharoitida rahbar shaxsiga qo'yilayotgan talablar tobora murakkablashib borayotgani ilmiy jihatdan asoslanadi. Tadqiqotda rahbarning ijtimoiy muhitga moslashuvi, turli etnik guruhlar vakillari bilan samarali muloqot o'rnatish qobiliyati, madaniyatlararo bag'rikenglik va psixologik kompetensiyaning boshqaruv samaradorligiga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, jamoani boshqarishda etnopsixologik xususiyatlarni hisobga olish, ijtimoiy rollar va qadriyatlar farqining rahbarlik uslubiga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy rahbar uchun zarur bo'lgan ijtimoiy-etnik sezgirlik, empatiya, konfliktlarni boshqarish va yetakchilik strategiyalarining ilmiy-amaliy ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy rahbar, boshqaruv psixologiyasi, ijtimoiy omillar, etnik omillar, madaniyatlararo muloqot, rahbar shaxsi, ijtimoiy-etnik muhit, psixologik kompetensiya, jamoa boshqaruvi

Аннотация: В данной статье анализируются психологические основы современного лидерства с точки зрения социальных и этнических факторов. В условиях глобализации и межкультурной интеграции научно обосновывается усложнение требований, предъявляемых к личности руководителя. В исследовании освещаются вопросы адаптации руководителя к социальной среде, его способности выстраивать эффективное общение с представителями различных этнических групп, а также влияние межкультурной толерантности и психологической компетентности на эффективность управления. Кроме того, рассматривается значение учета этнопсихологических особенностей в управлении коллективом, влияние различий социальных ролей и ценностей на стиль руководства. В статье раскрывается научно-практическая значимость социальной и этнической чувствительности, эмпатии, навыков управления конфликтами и лидерских стратегий, необходимых современному руководителю.

Ключевые слова: современный руководитель, психология управления, социальные факторы, этнические факторы, межкультурная коммуникация, личность руководителя, социально-этническая среда, психологическая компетентность, управление коллективом

Abstract: *This article analyzes the psychological foundations of modern leadership from the perspective of social and ethnic factors. In the context of globalization and intercultural integration, the increasing complexity of requirements placed on a leader's personality is scientifically substantiated. The study highlights the leader's ability to adapt to the social environment, establish effective communication with representatives of different ethnic groups, and demonstrates the impact of intercultural tolerance and psychological competence on management effectiveness. In addition, the article examines the importance of considering ethnopsychological characteristics in team management, as well as the influence of differences in social roles and values on leadership styles. The scientific and practical significance of social and ethnic sensitivity, empathy, conflict management skills, and leadership strategies essential for modern leaders is comprehensively discussed.*

Keywords: *modern leader, management psychology, social factors, ethnic factors, intercultural communication, leader personality, socio-ethnic environment, psychological competence, team management*

Globalashuv jarayonlari jadal tus olgan bugungi davrda jamiyat hayotining barcha sohalarida, xususan, boshqaruv tizimida tub o'zgarishlar yuz bermoqda. Zamonaviy rahbarlik faoliyati endilikda faqat tashkiliy, ma'muriy yoki professional ko'nikmalar bilan cheklanib qolmay, balki inson omiliga yo'naltirilgan murakkab psixologik jarayonlarni, ijtimoiy munosabatlar tizimini hamda etnik-madaniy xilma-xillikni chuqur anglashni talab etmoqda. Chunki hozirgi boshqaruv muhiti ko'p millatli, ko'p madaniyatli va turli ijtimoiy qatlam vakillarini qamrab olgan murakkab tizim sifatida namoyon bo'lmoqda.

Zamonaviy rahbar boshqaruv jarayonida nafaqat xodimlar faoliyatini muvofiqlashtiradi, balki ularning dunyoqarashi, qadriyatlari, mentaliteti, etnik o'ziga xosliklari va ijtimoiy tajribalarini ham inobatga olgan holda samarali muloqot olib borishi zarur. Rahbarning psixologik sezgirligi, ijtimoiy moslashuvchanligi hamda etnik tolerantligi jamoada sog'lom muhitni shakllantirish, nizolarni oldini olish va umumiy maqsadlarga erishishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Shu jihatdan qaraganda, boshqaruv psixologiyasini ijtimoiy-etnik kontekstda o'rganish bugungi kunda dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Rahbar shaxsining ijtimoiy rollari, etnik stereotiplarga munosabati, madaniyatlararo muloqotdagi xulq-atvori va qaror qabul qilish jarayonidagi psixologik yondashuvlarini tahlil qilish zamonaviy boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolada aynan shu masalalar atroflicha yoritilib, zamonaviy rahbar boshqaruv psixologiyasining ijtimoiy-etnik xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Boshqaruvchining rahbarlarga xos ijtimoiy va psixologik xususiyatlarga ega bo'lishi nafaqat rahbarlar uchun, balki jamiyat uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda rahbarlardan ma'naviyatli, madaniyatli, kasb mahoratiga ega, salohiyatli, qat'iyatli va mustahkam iroda sohibi bo'lish talab qilinadi. Ushbu sifatlar nafaqat ularning shaxsiy

fazilatlarini ifodalaydi, balki jamoaning umumiy faoliyati va psixologik muhitini ijobiy tomonga o'zgartirishga xizmat qiladi. Natijada, bu rahbar va jamoa o'rtasidagi munosabatlar, rahbarga bo'lgan hurmat darajasi hamda uning nufuzi orqali seziladi. [1]

Rahbarlik faoliyati ijtimoiy muhitdan ajralgan holda mavjud bo'la olmaydi. Jamiyatda mavjud bo'lgan ijtimoiy tabaqalanish, yosh va jins omillari, kasbiy tajriba, ta'lim darajasi kabi ko'rsatkichlar jamoa ichidagi munosabatlarga va boshqaruv uslubiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy rahbar ushbu omillarni hisobga olib, individual va guruh yondashuvlarni uyg'unlashtira olishi lozim. Ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslangan boshqaruv xodimlarda tenglik va ishonch tuyg'usini mustahkamlaydi. Ochiqlik va hamkorlikka tayangan rahbarlik uslubi jamoa a'zolarining faolligini oshiradi, mas'uliyat hissini kuchaytiradi va tashabbuskorlikni rag'batlantiradi. Natijada jamoa faqat buyruq asosida emas, balki o'zaro hamjihatlik va umumiy maqsad asosida faoliyat yuritadi.

Etnik xususiyatlarning boshqaruv psixologiyasidagi o'rni katta. Boshqaruv jarayonida etnik omillar muhim psixologik ahamiyat kasb etadi, chunki har bir etnik guruh o'ziga xos qadriyatlar tizimi, an'analar, muloqot uslubi va ijtimoiy me'yorlarga ega. Ushbu farqlarni e'tibordan chetda qoldirish rahbar va jamoa o'rtasida tushunmovchiliklar va ziddiyatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois rahbar etnik sezgirlikka ega bo'lishi, turli madaniy qarashlarni hurmat qilishi va ularga mos boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqishi lozim. Etnik omillarni hisobga olgan holda olib borilgan boshqaruv tolerantlikni mustahkamlaydi, kamsitish holatlarining oldini oladi va jamoada ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Bu esa rahbarning obro'-e'tiborini oshiradi va jamoaning umumiy samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Rahbar kadrning nufuzi barqaror iroda subyekti ekanligini har qaysi harakat va faoliyatda namoyish qilish orqali ifoda topadi. Shaxslararo munosabatlarda bu nufuz ish tuyg'usini uyg'otadi, insonni boshqalar tomonidan to'g'ri idrok etilishiga sharoit yaratadi, individual boshqaruv uslubining shakllanishini ta'minlaydi hamda obro'-e'tiborning ma'naviy boylik sifatida ishlatilishidan samaradorlikka erishish omili sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, iliq psixologik muhitning mexanizmi sifatida ham rahbarning nufuzli irodasi muhim ahamiyatga ega.

Shaxsning irodasiga qo'yiladigan talablar quyidagilardan iborat:

- irodaviy kuch-quvvatning mujassamlashuvi;
- boshqaruv faoliyatining mashaqqatlariga qaramay maqsadga intilish va sobidqadamlik;
- tashabbuskorlik, mustaqillik va ijodiy yondashuv;
- dadillik, jasoratlilik va to'sqinlarga bo'ysunmaslik;
- vazminlik, esankiramaslik va o'zini-o'zi boshqarish qobiliyati;
- intizomlilik va o'zini-o'zi udda qila olish kabi fazilatlar.

Bu talablarga javob beradigan rahbar kadr shaxsiy va professional jihatdan samarali faoliyat olib boradi hamda tashkilotning ijtimoiy va psixologik muhitini mustahkamlaydi. [2]

Globallashuv sharoitida ko'plab tashkilotlar ko'p madaniyatli va ko'p etnik jamoalarda faoliyat yuritmoqda. Bunday muhitda rahbar madaniyatlararo kommunikatsiya ko'nikmalariga ega bo'lishi, turli etnik guruh vakillarining psixologik ehtiyojlari va qadriyatlarini tushunishi muhim ahamiyatga ega. Ko'p madaniyatli jamoani boshqarishda ochiq muloqot, o'zaro hurmat va bag'rikenglik asosiy tamoyillar sifatida namoyon bo'ladi. Rahbar umumiy maqsadlarni aniq belgilab, turli qarash va tajribalarni yagona strategiya doirasida uyg'unlashtira olishi zarur. Bunday yondashuv nafaqat ichki nizolarning oldini oladi, balki jamoaning ijodiy salohiyatini to'liq namoyon etishiga ham xizmat qiladi. [3]

Xulosa qilib aytganda, rahbar kadrning nufuzi va barqaror irodasi uning harakat va faoliyatida o'z ifodasini topadi. Shaxslararo munosabatlarda rahbarning nufuzli va irodali shaxsiyati ish tuyg'usini uyg'otadi, boshqalar tomonidan to'g'ri idrok etilishiga sharoit yaratadi va individual boshqaruv uslubining shakllanishiga yordam beradi. Rahbarning irodaviy kuchi, sobidqadamligi, tashabbuskorligi, jasorati va intizomliligi uning samarali faoliyati hamda tashkilotda iliq psixologik muhitni yaratishida asosiy omil hisoblanadi. Shu sababli, rahbarning shaxsiy fazilatlarini uning professional muvaffaqiyati va boshqaruv samaradorligi bilan uzviy bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K.B.Axmedjanov. A.X.Xolov. Yosh rahbar kadrlarda samarali qaror qabul qilish ko'nikmasini shakllantirish. O'quv qo'llanma // Toshkent. - "Tafakkur qanoti", 2020. 96 b.
2. To'ychiyeva S. Boshqaruv texnologiyalari. O'quv qo'llanma // Toshkent. - "Navro'z" nashriyoti, 2020. 148-b.
3. Rahmatullayeva N, Kamolov A. Ijtimoiy menejment. // O'quv qo'llanma. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2017. - 288 b.
4. Haydarov A. Siyosiy madaniyat mas'uliyati. - Toshkent, - "Tafakkur" 2009, - 176 b.
5. E.G'. Nabiyeu, D.N. Rahimova, Sh.N. Mavloniy. Zamonaviy menejment nazariyasi va amaliyoti. // O'quv qo'llanma. - T.: "Akademiya" nashriyoti, 2006. - 252 b.
6. Boymurodov N. Rahbar psixologiyasi. // - Toshkent: "Yangi asr avlod", 2016. - 132 b.

